

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПРОМИСЛОВОСТІ

ЕКОНОМІКА ЯК СОЦІАЛЬНА,
ПОВЕДІНКОВА НАВЧАЛЬНА
ТА НАУКОВА ДИСЦИПЛІНА

Матеріали наукового колоквіуму
за міжнародною участю
20 травня 2016 року

Одеса
Фенікс
2016

УДК 330(063)
ББК 65я43
Е 457

Е 457 **Економіка як соціальна, поведінкова навчальна та наукова дисципліна:** матер. наук. колоков. за міжнар. участю (м. Одеса, 20 травня 2016 р.) / кафедра економіки промисловості Одеської націон. акад. харчових технологій. – Одеса : Фенікс, 2016. – 30 с.

ISBN 978-966-928-081-7

У збірнику подано тези доповідей наукового колоквиуму. В них визначено статус економіки як соціальної, поведінкової навчальної та наукової дисципліни, розкрито її дослідницьке поле, зв'язок з просторологією та менеджментом, охарактеризовано адаптивність як функціональну властивість економічних систем.

Для професорсько-викладацького складу, докторантів, аспірантів та студентів економічних спеціальностей та фахівців галузі харчової промисловості.

УДК 330(063)
ББК 65я43

ISBN 978-966-928-081-7

© Одеська національна академія
харчових технологій, 2016
© Оформлення ПП «Фенікс», 2016

Касян С. Я.

*к.е.н., доцент кафедри маркетингу
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ТРЕНДИ У ВИКЛАДАННІ СОЦІАЛЬНО-ПОВЕДІНКОВИХ СКЛАДОВИХ ЕКОНОМІКИ: ЗНАЧУЩІСТЬ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

Дослідження сучасних суспільних процесів поряд із аналізуванням господарчих і ринкових явищ є можливе на основі відповідних наукових процедур та практичних інструментів, що є в арсеналі освітньо-наукової дисципліни «Економіка». Поведінка сучасних свідомих споживачів на ринках товарів і послуг України й світу характеризується значним впливом інформатизації, соціалізації та міжкультурною комунікаційною взаємодією.

Зауважимо, що міждисциплінарна університетська освіта на базі формування економічної свідомості дозволяє повною мірою використовувати внутрішній потенціал особистості. Це сприяє пристосуванню до економічних, наукових та культурних змін у ході суспільно-економічного розвитку. Метою міждисциплінарного сучасного економічного навчання може бути обмін поглядами, дискусія та презентація результатів досліджень, що стосуються стратегічного вибору суб'єктів ринкових відносин в умовах невизначеності. У цьому зв'язку слід формувати стратегічне управління економічними знаннями, що впливає на величину стратегічного суспільного потенціалу економічних агентів.

Міждисциплінарні аспекти викладання наук про суспільство, економіку успішно обговорювалися під час роботи круглого столу «Суспільна місія класичного університету: історія, сучасність, перспективи», що був нещодавно проведений у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна. Дійсно, зараз є великим значення класичного університету в суспільному житті, функціонуванні міста, окремого індивіда [2]. Університетська освіта з економіки у міждисциплінарному поєднанні з вивченням дисциплін психологічної, інформаційної спрямованості, використання альтернативних джерел енергії дозволить сформувати достовірні, глибокі і об'єктивні знання про поведінку індивідів у суспільствах різного типу.

О. Павлов досліджує галузевий, міжгалузевий та мультидисциплінарний наукові підходи до розуміння економіки агропродовольчої сфери. Дослідник справедливо підкреслює доцільність застосування аналітичних інструментів із широкого спектру дисциплін [5, с. 12]. Нау-

РОЗВИТОК ПІДХОДІВ ДО АДАПТАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Кризові процеси в економіці України призводять до незворотних змін умов господарювання. Динаміка показників ринкового середовища, таких як структура, виробничі і ринкові відносини, рівень доступності факторів виробництва, волатильність ринку, підвищення невизначеності, вимагають вдосконалення методів швидкого реагування і впливу. В першу чергу потрібно уточнення понять, які безпосередньо пов'язані зі змінами середовища функціонування суб'єктів господарювання.

Категорії «адаптація», «адаптивність», «адаптивна система», «адаптивне управління» є міждисциплінарними і відображають процеси в спільнотах і сукупностях, які можна визначити як складні системи.

Еволюцію підходів до адаптації можна простежити за публікаціями за останні 30 років.

Необхідність введення адаптації добре відчуває всякий проєктувальник, якому доводиться створювати систему при значній апріорній невизначеності про умови її функціонування. Осереднення по цій невизначеності рідко буває вдалим. З іншого боку, будь-яке осереднення поведінки середовища дозволяє спроектувати систему, оптимально працює тільки при середньому стані середовища. Будь-яке ж відхилення середовища від середнього призводить до неоптимальності функціонування системи. Саме тому так важливо вводити в систему адаптують підсистеми, які будуть її змінювати, з тим щоб підтримувати її ефективність в оптимальному стані незалежно від стану середовища [1, с. 10].

У публікації 1981 року Л. Растрігін розглядає адаптацію складних систем. При цьому він використовує кілька визначень адаптації. Від «адаптації як активної дії (управління)» до «задаючи мету і спосіб її досягнення, ми тим самим визначаємо адаптацію як процес», тобто в підсумку приходиться до того, що адаптація – це процес.

Якщо в технічних системах заданий порядок дій приводить (хоч і не ідеально) до наперед поставленої мети і визначається як вплив, що управляє, то процеси в соціально-економічних системах мають безліч способів досягнення мети і безліч імовірних результатів на виході і є результатом дії, що управляє.

Тому ототожнення адаптації з управлінням має сенс в техніці, для економіки ж адаптація – процес під впливом управління, а для управління – одна з функцій.

В 2003 році вийшла робота О. Разумовського, в якій він розглядає адаптацію різноманітних об'єктів, які є складними системами, як реакцію на зміну середовища. В цій роботі, серед інших, розглядається і адаптація економічної системи та її адаптивність.

Проблеми адаптивності вивчаються в приватних науках в основному в конкретних контекстах екології та відносин біохівіоральних систем різного роду із середовищем, а також в аспектах фізіологічної, психологічної, соціальної, етичної, економічної та ін. динаміки, морфогенезу і регуляції функцій, поведінки, ролі асиміляції і дисиміляції у об'єктів-систем різного роду і мережевих структур, таких як спільноти, популяції, організації та ін. Бі-системи і мережі – це біологічні, соціальні, економічні, екологічні, людинотехнічні, агротехнічні та т.п. відкриті, складні, багатопараметричні, самоврядні об'єкти. Адаптивність вивчають не тільки в руслі проблем еволюції біологічних систем (видів) і популяцій, а й прогресу суспільства і економіки, їх елементів, теорії і практики управління різними об'єктами, прийняття рішень.

Адаптивність – збірний термін для позначення реакцій різних об'єктів на фактори зовнішнього середовища. Її можна визначити просто як пристосування будови і функцій реагують об'єктів і їх груп до різних мінливих умов. Адаптивними називають також об'єкти, здатні здійснювати перехід від несприятливої для її життєздатності поведінки і стану до більш сприятливого. Такий перехід в рефлексивному об'єкті фіксується по контуру прямого і зворотного зв'язку. Деяка ситуація в бі-системах і мережах оцінюється ними зі знаками плюс або мінус що викликає при наявності сигналів припинення або продовження активності об'єкта до отримання шуканого бажаного гомеостатичного стану [2].

Більш сучасні автори застосовують ці поняття вже безпосередньо до соціальних та економічних систем та описують адаптаційні механізми та моделі. Застосування математичних моделей та пристосування кібернетичних моделей в плануванні та управлінні економічними процесами на сучасному етапі розвитку економічних наук дозволяють аналізувати, планувати та управляти процесами адаптації підприємств, що підвищує їх адаптивність в мінливому середовищі.

Серед сучасних дослідників цього питання слід вказати роботи О. Маяковської, яка не тільки розглядає адаптацію економічних систем та шляхи досягнення ними адаптивності, але й проводить детальний аналіз наукових праць, які присвячені проблемі адаптації економічних суб'єктів.

Економічні дослідження проблем адаптації з'явилися в період початку проведення ринкових реформ. Роботи по даному напрямку можна знайти у А. Токарева, Г. Клейнера, Т. Долгопятава. Останнім часом

роботи вчених-економістів присвячені адаптації економічних суб'єктів до таких явищ, як глобалізація, світова економічна криза, зміна організаційної культури і стратегії підприємства. Цим проблемам присвячені роботи таких вчених-економістів, як: І. Єфременко, В. Рассадін, О. Страховий, С. Файбушевіч, Ю. Гусаров, С. Глаголев, А. Алабугін, Е. Галушко, С. Галушка, Н. Зябліцька, Е. Пастухова.

Проаналізувавши існуючі теоретичні концепції поняття «адаптація» можна зробити висновок про те, що цілісний підхід до даної проблеми в економічній теорії знаходиться на етапі розробки. Тому актуальним є розробка понятійного апарату даного напрямку економічної теорії, а також вивчення різних проявів адаптації в економіці для того, щоб виявляти причинно-наслідкові зв'язки і закономірності прояву адаптаційних механізмів [3].

З метою уточнення понятійного апарату пропонується розглядати не узагальнююче поняття «адаптація», а більш конкретне поняття «адаптація економічних систем» як цілеспрямований процес трансформації складних економічних систем через зміни їх параметрів, структури, зв'язків, елементів під впливом зовнішнього середовища або з метою впливу на зовнішнє середовище.

Адаптивність економічних систем – властивість систем визначати якість і напрямками процесів адаптації.

Будь-яка складна система, яка вступає в будь-яку взаємодію зі своїм середовищем, є адаптивною. Якщо в системі не відбуваються процеси адаптації, вона втрачає таку важливу характеристику систем, як цілісність і перестає бути системою як такої, а є набором окремих і залежних елементів, з яких в процесі подальшої адаптації утворюється нова складна система, але вже в новій якості.

Адаптивні економічні системи – системи, існування, функціонування і розвиток яких покладається на здатності економічної системи до адаптації, тобто процесів трансформації, що відбуваються в них і характеризуються властивістю адаптивності, яка ними придбана.

Література

1. Растринин Л.А. Адаптация сложных систем / Л.А. Растринин. – Рига: Зинатне, 1981. – 375 с.
2. Разумовский О.С. Адапционизм и бихевиористика в контексте проблем эволюционизма / О.С. Разумовский // Полигнозис. – 2003. – № 2. – С. 44–60.
3. Марковская Е.И. Теоретические и практические аспекты адаптации моделей поведения экономических субъектов / Е.И. Марковская // Вест. Балтийской педагогической академии. – 2013. – № 11. – С. 6–16.

Зміст

Касян С. Я. МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ТРЕНДИ У ВИКЛАДАННІ СОЦІАЛЬНО-ПОВЕДІНКОВИХ СКЛАДОВИХ ЕКОНОМІКИ: ЗНАЧУЩІСТЬ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ.....	3
Лобоцька Л.Л. АДАПТИВНІСТЬ І РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА.....	7
Ніценко В.С. Гавриш В.І. МЕНЕДЖМЕНТ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ПАЛИВ ЯК НАВЧАЛЬНА ТА НАУКОВА ДИСЦИПЛІНА В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК.....	10
Павлов О.І. ДОСЛІДНИЦЬКЕ ПОЛЕ ЕКОНОМІКИ ЯК НАУКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ	14
Самофатова В.А. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ. .	18
Стадницький Ю.І. ПРОСТОРОВІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ: ВСТУП ДО ПРОСТОРОЛОГІЇ.....	21
Фрум О.І. РОЗВИТОК ПІДХОДІВ ДО АДАПТАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ.....	26

Наукове видання

**ЕКОНОМІКА ЯК СОЦІАЛЬНА,
ПОВЕДІНКОВА НАВЧАЛЬНА
ТА НАУКОВА ДИСЦИПЛІНА**

МАТЕРІАЛИ НАУКОВОГО КОЛОКВІУМУ
ЗА МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
20 травня 2016 року

Друкується в авторській редакції. Відповідальність за інформацію,
викладену в публікаціях, несуть автори

Підписано до друку 17.11.2016 р. Формат 60x84/16.
Ум.-друк. арк. 1,74. Зам. № 1611-14. Тираж 50 прим.

Видано і віддруковано ПП «Фенікс»
(Свідомство суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
Тел. (048) 7777-591.
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.law-books.od.ua